

Número monogràfic

Propostes de formació
sobre la intervenció
amb joves en contextos
d'immigració

Pedagogia i Treball Social

Revista de Ciències Socials Aplicades

Dipòsit Legal: GI.904-2010
ISSN: 2013-9063

Universitat
de Girona

Touhami, S. (2020)
"La inclusió"

Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades
Vol. 9. Núm. 2: 111-116

Slimane Touhami¹

Resum

Aquest breu article presenta el concepte d'inclusió i explica l'èxit que ha tingut en determinats contextos, que el consideren un avenç respecte conceptes usats anteriorment (com el d'integració) pel fet que posa l'accent en les adaptacions que han de fer les institucions, les empreses, els serveis i el conjunt de la societat per facilitar la participació en termes d'igualtat de totes les siguin quines siguin les seves "singularitats". L'article serveix d'introducció a l'article següent que a propòsit del concepte "reconeixement", també assenyala que s'adrecen a les accions que han de fer les persones i les institucions de la majoria (enlloc d'assenyalar allò que s'espera que facin les persones excloses o els col·lectius considerats "diferents"). Finalment l'article assenyala 3 requisits que s'han de donar pera que el projecte social i de valors que representa "la inclusió" es desenvolupi amb èxit: l'establiment d'un marc legal que la fomenti; la revisió i la superació de les representacions negatives que menystenen a determinats col·lectius i les seves produccions (punt aquest que, altra vegada, té molt a veure amb el concepte de reconeixement); la con-

---

1. Professor del centre ERASME, Institut du Travail Social

solidació de dinàmiques de treball que afavoreixin un relació menys jeràrquica i més participativa amb les persones a incloure.

Paraules clau: inclusió, participació, intervenció social, innovació

Abstract

This short article presents the concept of inclusion and explains its success in certain contexts, which consider it a breakthrough with respect to previously used concepts (such as integration) because it emphasizes the adaptations that must be made to transform the institutions, the companies, the services and the society as a whole to facilitate the participation in terms of equality of all whatever their “singularities”. The article serves as an introduction to the following article which, with regard to the concept of “recognition”, also states that they are addressed to the actions to be taken by the people and institutions of the majority (instead of pointing out what excluded people or groups considered “different” are expected to do). Finally, the article points out 3 requirements that must be met for the social and values project that represents “inclusion” to be successfully developed: the establishment of a legal framework that promotes it; the revision and overcoming of the negative representations that despise certain groups and their productions (this point, which, again, has a lot to do with the concept of recognition); And the consolidation of work dynamics that promotes a less hierarchical and more participatory relationship with the people to be included.

Key words: inclusion, participation, social intervention, innovation

A França, la inclusió actua com a un nouvingut amb un futur prometedor dins la terminologia de la intervenció social, seguint l'exemple d'altres àmbits on gaudeix d'un gran èxit en el discurs oficial: les polítiques socials, però també l'escola, la gestió dels espais (territoris inclusius) de les noves tecnologies, on es fa referència a la inclusió digital, etc. Des del punt de vista etimològic, la inclusió (d'*in* [dins] i *cludere* [tancar]) es refereix a la idea d'incloure, és a dir, de posar en un tot, en oposició amb l'exclusió, que, al contrari, posa l'accent en la idea de treure un element d'un conjunt. Pel que fa a la història, el concepte es troba per primera vegada en les obres sociològiques de principis del segle XX, sobretot en les del francès Émile Durkheim. A la dècada dels 70 reapareix als Estats Units i es reprenen en el marc de la conferència de la UNESCO a Salamanca el 1994. Posteriorment, els textos internacionals hi faran referència en diverses ocasions, especialment sobre la qüestió del dret a l'escolarització (UNESCO, 2006).

A més dels textos internacionals, altres figures han participat en la promoció del concepte, com ara Amartya Sen. El Nobel d'economia indi defineix la inclusió social com:

“L'experiència social àmpliament compartida i la participació activa d'una societat; la igualtat generalitzada de les possibilitats i les oportunitats de vida que s'ofereixen a les persones en el pla individual mitjançant la consecució d'un nivell bàsic de benestar per a tota la ciutadania.” (2001)

El 2005 a França, en el marc de la llei “per a la igualtat de drets i oportunitats, la participació i la ciutadania de les persones amb discapacitat”, el terme es va consagrar oficialment en el discurs de la intervenció social, principalment al voltant de l'àmbit de la discapacitat: la qüestió de l'accés a l'escola per a nens discapacitats, l'accessibilitat per a persones amb mobilitat reduïda, etc.

Tanmateix, després d'obres posteriors, concretament les del sociòleg francès Pierre Rosanvallon, que replanteja la inclusió entorn de la idea de “passar d'una societat d'individus a una societat de singularitats” –“singularitat” pensada no com a un estigma, sinó com a l'atribut positiu d'una diferència, ja sigui de gènere, sexe, discapacitat, cultural, social...– (2012), la inclusió va més enllà de l'àmbit exclusiu de la discapacitat, al qual estava vinculada inicialment.

Qüestionar la inclusió avui dia és pensar, tot proposant una nova manera de *fer societat*, en un mitjà eficaç per lluitar contra les exclusions que afecten totes les vulnerabilitats i els àmbits adjacents: migració, joventut, escolarització, accés al lleure i a les noves tecnologies i territoris amb dificultats. Així mateix, la inclusió introdueix un canvi major de paradigma. A diferència de la integració o la inserció, conceptes que ja són antics i on correspon a l'individu de fer l'esforç d'ajustar-se a les institucions, amb la inclusió, en canvi, correspon a les institucions d'obrir-se a l'altre tot adaptant-se i ajustant-se a les particularitats dels grups en qüestió.

El concepte d'inclusió té, sens dubte, un abast democràtic i emancipador perquè dona a tothom, sigui quina sigui la seva "singularitat", un lloc just en la societat, passant, com diu l'antropòleg Charles Gardou, especialista en la matèria, del *dret de viure al dret d'existir*. Al mateix temps, la inclusió sorgeix d'una societat no igualitària basada en el rendiment i la competència, la qual cosa ja planteja dubtes. Així doncs, més que un principi d'acció, el concepte d'inclusió delimita un sistema de valors i un projecte social que, per ésser assolit, comporta diversos requisits previs, com ara:

1. **Establir un marc estimulant i coercitiu per llei** que defineixi i garanteixi l'objectiu d'inclusió.
2. **Desmuntar les representacions negatives**, especialment les que es troben en l'àmbit de la intervenció social: la càrrega de treball associada amb la reestructuració dels mecanismes existents; el sentit erroni de la inclusió percebuda com a un nou artefacte d'un discurs tecnocràtic, és a dir, un simple sinònim d'integració; la resistència al canvi o la força inercial de la institució són dificultats reals que obstaculitzen la implementació d'objectius inclusius. Per sortir d'aquest encallament, la informació, la formació i l'acompanyament són labors fonamentals, ja que el sol requeriment no és suficient.
3. **Reflexionar sobre l'aportació de les persones acompanyades en un projecte de societat pluralista**. És fonamental i condiona l'èxit dels mecanismes inclusius. La construcció col·lectiva amb l'aportació de l'experiència dels beneficiaris és evident, però cal posar-la en marxa, cosa que no ho és tant. Efectivament, la cultura del «fer amb» s'enfronta en molts llocs a lògiques institucionals i de presa de deci-

sions que limiten la implicació de les persones afectades. Perquè sigui innovador, l'enfocament inclusiu encara requereix aquí un treball en profunditat que suposi transformar radicalment la base dels coneixements i les competències professionals, així com dels hàbits i les maneres de fer adquirits en un context institucional específic.

Bibliografia

Sen, A. (2001). *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press.

Bouquet, B. (2015). "L'inclusion: approche socio-sémantique". *Vie sociale*, 11 (3), 15-25.

Dubéchet, P. (2015). "Le concept d'inclusion sous le regard de travailleurs sociaux en formation". *Vie sociale*, 11 (3), 167-184.

Gardou, C. (2012). *La société inclusive, parlons-en ! Il n'y a pas de vie minuscule*, Tolosa: ERES.

Rosanvallon, P. (2011). *La société des égaux*. Paris: Seuil.

Pedagogia i Treball Social

Revista de Ciències Socials Aplicades

Edita: Universitat de Girona

Disseny i maquetació: info@clam.cat · 647 42 77 32

Dipòsit Legal: GI.904-2010

ISSN: 2013-9063